

ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΗΣ

ΒΑΣΟΥ ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ
Δημοσιογράφου - Συγγραφέως

Ἡ Λάρισα μὲ τὴν ἄπλα τοῦ πολύκαρπου κάμπου τῆς καὶ τὸν γκριζοπράσινον ὀρίζοντα τῶν ἱστορικῶν βουνῶν τῆς Ὀλύμπου καὶ Κισσάβου, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ περίγυρο στεφάνι τῆς, δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἀπὸ τὰ παλιὰ τῆς κλέη τίποτ' ἄλλο, ἐξὸν ἀπὸ τὸ Φρούριό τῆς ἢ καλύτερα ἀπ' τὰ ὑπολείμματα τοῦ Κάστρου τῆς. . .

Τὸ Φρούριο αὐτό, ποὺ βρίσκεται πάνω σ' ἓνα τεχνητὸ γήλοφο, εἶναι ἀπόλυτα συνυφασμένο μὲ γεγονότα, ποὺ συνετάραξαν κάποτε τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρη.

Στὴν θέση τοῦ πρωτοθεμελιώθηκε ἀπὸ τοὺς Πελασγοὺς ἢ παναρχαία Ἀκρόπολη, ποὺ τὸ ὄνομά τῆς «Λάρισα» διετηρήθη διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μέχρι σήμερα.

Πάνω καὶ μέσα σ' αὐτὴν τὴ «Λάρισα», λοιπόν, ποὺ τ' ὄνομά τῆς ἐσήμαινε Ἀκρόπολη, Φρούριο, Ὀχυρὸς ἦταν ὁ Πολιοῦχος τῶν ἀρχαίων Λαρισαίων Ἐλευθέριος Δίας, τὸ Θέατρο, τὸ Ὠδεῖο, ποὺ ἦταν τὸ μεγαλύτερο καὶ πιὸ φημισμένο τῆς Βορειοκεντρικῆς Ἑλλάδος, τὰ Ἀνάκτορα τῶν ταγῶν τῆς Θεσσαλίας Ἀλευαδῶν καὶ ἄλλα δημόσια ἢ δημοτικὰ ἰδρύματα.

Οἱ αἰῶνες, ποὺ διαβαίνουν, ἔβαλαν τὴν ἀνεξίτηλη σφραγίδα τους στὸ ὄχυρὸ τῆς πεδινῆς Λαρίσης, ποὺ δὲν θὰ παύη νάναι ἢ αἰωνία καρδιά τῆς Θεσσαλίας.

Ὀχυρότατο κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, προσέδωσε στὴν Λάρισα τὸν χαρακτηρισμὸ: «Περιφρούρητη πόλη». Σ' αὐτὸ συνετέλεσε ὁ Ἰουστινιανός, ποὺ τὸ ὄχυρωσε, θέτοντάς το σὲ ἴση μοῖρα μὲ τὰ ὄχυρώματα «σταθμιακὰ» φρούρια τοῦ Δαμασιοῦ καὶ τῶν Τεμπῶν, ποὺ παρέμεινε γνωστὸ μὲ τὸ θρυλικὸ ὄνομα «Τὸ Κάστρο τῆς Ὠριᾶς».

Τέτοιο ἄπαρτο σχεδὸν φρούριο χάρις στὴν εὐψυχία τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Θεματοφυλάκων καὶ Καστροφυλάκων τῆς Λαρίσης, μονάχα μὲ δόλο—ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω—κατάρθωσε νὰ τὸ «πατήση», ἐντελῶς πρόσκαιρα ὅμως, ὁ τσάρος τῶν Βουλγάρων Σαμουὴλ μετὰ τὴν ἀνάκληση στὴν Βασιλεύουσα τοῦ στρατηγικώτατου στρατηγοῦ Κεκαυμένου καὶ τὴν προδοσία τοῦ ἐπιτοπίου ἄρχοντος Νικολίτζη, ποὺ ἐδημιούργησε πρὶν πεντακόσια ὁλόκληρα χρόνια ἀπὸ τὴν πτώση τῆς Πόλης στοὺς Τούρκους, μὴ «Κερκόπορτα» γιὰ τοὺς Σλάβους. . .

Ἦστερα ἦρθε ἡ Φραγκοκρατία, ποὺ στὰ 1204, ὕψωσε τὸ λάβαρό τῆς τὸ κατακτητικὸ μὲ ἐθνόσημό τῆς τὸ Λεοντάρι, ἀφοῦ κατέβασε τοὺς Βυζαντινοὺς ἀετοὺς ἀπὸ τὰ πυργόκαστρα τοῦ Λαρισινοῦ ὄχυροῦ.

Ὁ Κόμης τῆς Λαρίσης καὶ βαρῶνος τοῦ Ἀλμυροῦ Γουλιέλμος ντὰ Λάρσα, ἐγκατεστάθη στὸ Κάστρο ἀπ' ὅπου γιὰ τριάντα χρόνια σχεδὸν καταδυνάστεψε τὸν τόπο.

Ἦστερα πάλι, ἦρθε ἡ βάρβαρη Τουρκοκρατία, ποὺ κι' αὐτὴ ἔκαμε τὸ κάστρο φριχτὸ σύμβολο σκλαβιάς, μετατρέποντας ἓνα μέρος του σὲ «Μπεζεστένι», ποὺ λειτουργοῦσε ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡ Βυζαντινὴ Ἀγορά.

Ἡ ἀξονικὴ κατοχὴ ἐκάρφωσε κι' αὐτὴ μὲ τὴν σειρά τῆς τὴν μαυροκόκκινη ἀπ' τοὺς καπνοὺς καὶ τὸ αἷμα «Σβάστικα» τοῦ ἀγγελωτοῦ σταυροῦ, πάνω στὸν ὁποῖο, γιὰ μιὰ δεκαετία κρεμάστηκε ἡ φιλελεύθερη ἀνθρωπότητα, ποὺ σπάρραξε τελικῶς τοὺς Φραγγεστάιν τοῦ Χίτλερ καὶ τοὺς Μακιαβέλι τοῦ Μουσσολίνι.

Μακρὰ καὶ θρυλικὴ ἡ ἱστορία τοῦ Φρουρίου Λαρίσης, ποὺ γιὰ κανένα λόγο δὲν πρέπει νὰ ἐξαφανιστῇ. Καὶ ἐπικαίρα ἀξίζει νὰ τὴν παρακολουθήσουμε.

ΒΑΣΟΥ ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Λαρίσῃ. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ παραλλήλως εἰς τὴν λαογραφικὴν καὶ ἱστοριοδιφικὴν ἐρευναν. Ἐγράψε ποιήματα, πεζογραφήματα καὶ ποικίλα μελετήματα, ὅπως: «Ἐν Τούτῳ Νίκα» (ποιήματα), «Τῆς λύρας μου καὶ τοῦ καριοφιλοῦ μου» (ποιήματα), «Τὸ Σκῆπτρο τοῦ Θανάτου» (Νουβέλλα). «Οἱ Σταυροφόροι στὴ Λάρισα» (Μυθιστορία), «Τὸ Λαρισινὸ Κομιτάτο τῶν Ἀπόκρεω» (Λαογραφία), «Γενικὴ Ἱστορία τοῦ Δήμου Τιρνάβου», «Ἡ Χρυσὴ Βίβλος τοῦ Δήμου Λαρίσης», «Οἱ Ἀρχιερατικοὶ Κώδικες τῆς Λαρίσης καὶ Περιοχῆς», «Ὁ Κραννώνας τῶν Σκοπαδῶν», «Ἡ Ἁγία τοῦ Κισσάβου». Μέλος τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Θεσσαλίας - Στερεᾶς - Εὐβοίας, Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Ἐκδρομικῶν Σωματείων Θεσσαλίας, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Φιλαρχαίου Θεσσαλικῆς Ἐταιρίας, μέλος τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, Διευθυντὴς τῆς μηνιαίας ἐπιθεωρήσεως Γραμμάτων καὶ τεχνῶν «Θεσσαλικά Γράμματα». Μετέχει μὲ διαλέξεις εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων κλπ.

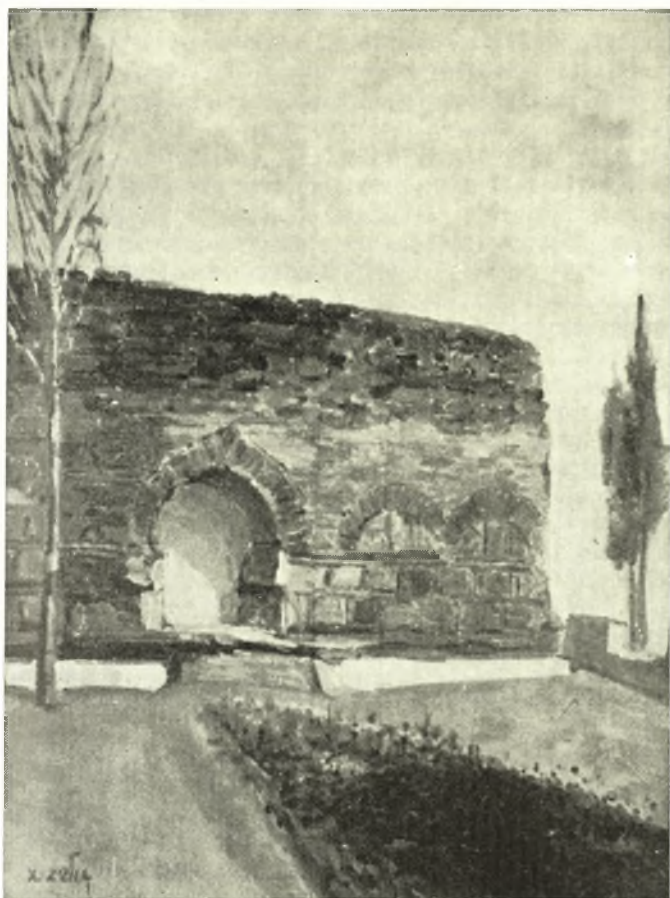
Τῆς μακρᾶς καὶ θρυλικῆς ἱστορίας τοῦ Φρουρίου τῆς Λαρίσης ἐδώσαμεν ἤδη ἓνα γενικὸν διάγραμμα.

Ἦδη καὶ ὅσον τὸ ἐπιτρέπουν ὁ χώρος καὶ ὁ χρόνος, θὰ παραθέσουμε συνοπτικὰ πάντοτε τὶς κυριώτερες φάσεις τῆς πράγματι θρυλικῆς ἱστορίας τοῦ Ὀχυροῦ τῆς περιφρούρητοῦ Λαρίσης.

Τὸ Φρούριο εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ ἀρχαῖες ὄχυρὲς θέσεις ἢ καλύτερα ἢ πρώτη τῶν Πελασγῶν, ποὺ συνοίκισαν ἐκεῖ τὸν πρωτόγονο οἰκισμὸ τῆς μὲ κέντρο τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ ἱερὰ πρωταρχικά, τὰ θησαυροφυλάκια καὶ τὰ διοικητήρια μετέπειτα ἢ συγχρόνως. Ἡ «Λάρισα» ὑπῆρξε ὁ πρωτοθέσιος παραπήνειος οἰκισμὸς τῶν Πελασγῶν, οἱ ὅποιοι ἀφοῦ νίκησαν τοὺς αὐτόχθονες συγχωνεύθηκαν μαζί τους κι' ἀπετέλεσαν ἓνα σύνολο-σύστημα κοινότητος μὲ οικονομικούς, θρησκευτικούς, ἐθιμολογικούς καὶ γλωσσικούς, σιγά-σιγά, δεσμούς.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς πρωτοπόλεως τοῦ Πελασγικοῦ Ἄργους ὅπως λεγόταν ἡ Λαρισινὴ πεδιάδα τῆς ἐριβώλακος Θεσσαλίας, πολεμισταὶ—κυνηγοὶ τῆς καλύτερας αὔριον, ἔψαχναν γιὰ μιὰν «ἐθνικὴ» ἐστία, ποὺ εἶχε ὄχι τὴν ἔννοια, ποὺ ἀποδίδουμε σήμερα στὸ Ἔθνος μας, ἀλλὰ τῆς γενανιστικῆς—νομαδικῆς συνάφειας κι' ὁμοιοτυπίας, στὰ γενικά τουλάχιστον χαρακτηριστικά, τῆς Φυλῆς καὶ τοῦ Γένους. Ἔτσι νάχονταν καὶ πολεμώντας μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ μὲ τοὺς Ἰθαγενεῖς τῆς θεσσαλικῆς ἐνδοχώρας, ἔφθασαν κι' ἐμπῆξαν τὸ πετράγκωνο τρόπαιό τους ἐδῶ, ὅπου ὕψωσαν τὸν πρῶτο Τύμβο—πρωτόγονο καὶ πρωτόγονο Μνημεῖο—Ἡρώ των Ἀτάβων (Προγόνων), τῶν ὁποίων ἐλάτρευαν τὴν μνήμη τὴν ἱερὴ κι' ἠρωϊκὴ συνάμα.

Τὶς «Τοῦμπες» ἐκεῖνες ποὺ σιγά-σιγά ἔγιναν Βασιλικὴ ἢ τῶν Ταγῶν τάφοι, περιτείχισαν μὲ τείχη κυκλωπικῆς διαστάσεως, πάνω στὰ ὅποια, μὲ τὸ χρονοπέραςμα, οἰκο-

Τὸ Φρούριο τῆς Λαρίσης
(Ἔργον τῆς ζωγράφου Χρυσούλας Ζώγια)

δομήθηκαν ἀργότερα οἱ καθ' αὐτὸ Ἀκροπόλεις, τὰ ἀμυντικοεπιθετικὰ δηλαδὴ ἐνδαιτήματα.

Ἐνας τέτοιος Τύμβος, φυσικὰ μεγαλύτερος ἀπὸ κάθε ἄλλον στὴ Θεσσαλία, πὺ ἐθεμελιώθηκε πάνω στὸν Τεχνητὸ Γήλοφο τῆς Λαρίσης μὲ ὑψόμετρο κάπου ἕνα μέτρο, ἀπ' τὴν θάλασσα καὶ τὸν ὑπόλοιπο κάμπο στάθηκε ἡ πρώτη μορφή τοῦ τωρινοῦ μας Φρουρίου, πὺ μονάχα τουριστικοὺς σκοποὺς μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσῃ στὴν ἐποχὴ μας.

Δὲν θὰ πρέπει φυσικὰ ν' ἀγνοοῦμε ὅτι ὅπως ὅλα τὰ Φρούρια, τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα, ἀκόμη κι' ἐκεῖνα πὺ ἀποτελοῦν τὴν δόξα μας στοὺς αἰῶνες ὅπως π.χ. ἡ Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ντροπὴ μας, ὅπως τὸ Παλαμίδι τοῦ Μωριά, χτίσθηκαν ἀπὸ τοὺς ἀμέτρητους σκλάβους τῶν ἰσχυροκατακτητῶν τῆς ἐποχῆς. Οἱ Θεσσαλοὶ Πενέστες τῆς Λαρίσης ἔχτισαν τὸ Φρούριό τους, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι τὶς Πυραμίδες τῶν Φαραώ. . .

Ἔτσι ἀνηγέρθη ἡ «Ἀκρόπολη» τῆς Λαρίσης, σάν ὀχυρὸ καὶ σταθμὸς μαζί, πὺ προσέβλεπε πρὸς τὸν αἰώνιον Ὀλυμπο καὶ τὸν ὑδάτινο δρόμο τοῦ Πηνειοῦ, πὺ ἄρχιζε ἀπὸ τὴν Πίνδο καὶ ξέβγαζε ἀπὸ τὰ Τέμπη στὸ μυθικὸ Στόμιο τοῦ Θεσσαλικοῦ Πόντου.

Ὁ τόπος μας εὐφορος, ὁμορφος, πρόσφορος γιὰ μόνιμη διαμονὴ κι' ἐξασφαλισμένη ἐπιβίωση, ἀπετέλεσε τὴν πρώτη Ἑλλαδικὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας γιὰ τοὺς Προγόνους ἀρχαίους Λαρισαίους.

Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ προϊστορία τοῦ Κάστρου τῆς Λαρίσης, τὸ ὁποῖο κατὰ μίαν ἄποψη πὺ πιθανῶς στηρίζεται στὶς τελευταῖες κοσμοϊστορικὲς γιὰ τὸν κεντροελλαδικὸ χῶρο, ἀρχαιολογικὲς ἀνακαλύψεις, ἐστήθηκε πάνω στὸν Γήλοφο, πὺ ἀποτελοῦσε προεξέχουσα πετρώδη κορυφὴ νησίδος τῆς προϊστορικῆς Θεσσαλικῆς λιμνοθάλασσας. Ἐκεῖ πάνω ἐποικοδόμησαν οἱ Πελασγοὶ τὴν «Λαρίσά»

τους, βάζοντας νὰ δουλέψουν κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τους τοὺς κατακτημένους ντόπιους, ὅσο κι' οἱ ἴδιοι νὰ γίνουν ἕνα μ' αὐτοὺς. Γιατί ἡ Θεσσαλία μὲ κέντρο τὴν Λάρισα, ὑπῆρξε ἡ πρώτη κοιτίδα τῆς αὐγῆς τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ κι' εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ τροφὸς τῆς Ἑλλάδος.

Πάντως, ἐκεῖνο πὺ πρέπει νὰ εἰπωθῆ ὡς κατακλείδα τῆς προϊστορικῆς ὑποστάσεως τοῦ Λαρισινοῦ Φρουρίου εἶναι ὅτι αὐτὸ ἀπετέλεσε καὶ θὰ ἀποτελῆ ἀείποτε τὸ κέντρο τῆς καθολικῆς ζωῆς τοῦ τόπου εἴτε ὡς σύμβολο τῆς φιλελευθερίας καὶ ζωτικότητος τοῦ τόπου. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιβάλλεται νὰ διατηρηθῆ πάση θυσίᾳ!

Ἄφου εἶδαμε σὲ γενικὲς γραμμὲς τὴν προϊστορία—τρόπον τινά—τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Λαρίσης, ἄς δοῦμε τώρα τὴν ἱστορία τοῦ Φρουρίου στὰ «ἱστορικὰ χρόνια» τῆς ζωῆς τοῦ τόπου.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Θεσσαλίας φυσικὰ, ὅποτε ἡ Λάρισα ἐγνώριζε κι' αὐτὴ δόξες καὶ οἰκονομικὴ ἀκμὴ, εἰδικότερα ἀνάμεσα 3ης καὶ 5ης ἑκατονταετηρίδος, ἡ Ἀκρόπολη τῆς πρωτεύουσῆς τοῦ Κοινοῦ τῶν Θετταλῶν, ἡ Λάρισα, γίνεταί ἔδρανο, θῶκος δηλαδὴ τοῦ Οἴκου τῶν Ἀλευαδῶν, πὺ ἐτάγευαν σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία, ἐλέω Θεῶ Δία καὶ πὺ κρατοῦσαν ἀπ' τὸν Ἡμίθεο Ἡρακλῆ καὶ κυβερνοῦσαν ἀνελέητα τοὺς Πενέστες τοῦ Κάμπου, πὺ χρησίμευε μονάχα γιὰ τάφος τοὺς ἄγραφτους.

Ἡ κυρίως Ἀκρόπολη χωρίζονταν τελείως ἀπὸ τὴν πόλη μὲ εἰδικὸ—δικὸ τῆς τείχος καὶ συνδεόταν μ' αὐτὴ μὲ μίαν ἐσωτερικὴ πύλη, πὺ οἱ εἰδικοὶ τὴν τοποθετοῦν ἐκεῖ ὅπου σήμερα εἶναι ἡ διασταύρωση τῶν ὁδῶν Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Ἐλευθερίου Βενιζέλου περίπου.

Ὅλο τὸ ἀρχέγονο Φρούριο, πὺ ἐν τῷ μεταξύ εἶχε δεχθῆ τὶς ἐπιδράσεις τῆς τοτεσινῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὀχυρωματικῆς, ἦταν ἰσχυρότατο γιὰ τὴν ἐποχὴ του. Ἀποτελοῦνταν—ὅπως περιγράφει ὁ ἀείμνηστος ἱστορικὸς τῆς «Πελασγικῆς Λαρίσης» Θεόδωρος Ἀξενίδης—ἀπὸ δύο μακροὺς βραχίονες, οἱ ὁποῖοι ἐκτείνονταν πρὸς βορρᾶν καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ. Αὐτὰ ἦσαν τὰ λεγόμενα μακρὰ τείχη, πὺ ἀποτελοῦσαν καὶ τὶς βασικὲς ὀχυρώσεις τῆς πόλεως, τὴν ὁποία τὸ Φρούριο, «ἀγκάλιαζε» μὲ τὴν ἀσφάλειά του.

Μὲς στὴν κυρίως Ἀκρόπολη τώρα, ὅπως ἤδη γενικὰ περιγράψαμε, ὕψωναν μεγαλόπρεπα τὸ λευκομέτωπο ἀνάστημά τους μνημεῖα καὶ ναοί, ἀνάκτορα καὶ ἱδρύματα, πλουμισμένα ὅλα μὲ τὸ περίφημο θεσσαλικὸ «Ἀτρακινὸ» πρασινομάρμαρο τῆς Χασάμπαλης, ὅπου καὶ σήμερα ὑπάρχει καὶ λειτουργεῖ στὸ φημισμένο καμποβοῦνι τῆς τὸ γνωστὸ Λατομεῖο, πὺ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουλίου Βαυέλῆς ἐξακολουθοῦν ὡς τώρα νὰ τὸ ἐκμεταλλεύονται διάφοροι Ἰταλικοὶ οἴκοι.

Μ' αὐτὸ τὸ ἴδιο μάρμαρο, εἶχε διακοσμίσει ὁ Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανὸς τὴν Ἁγία Σοφία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἴδιος, ὅπως θὰ ἰδοῦμε παρακάτω, ὀχύρωσε καὶ τὸ Φρούριο τῆς Λαρίσης, τὸ ὁποῖον ἐσυγχρόνισε μὲ τὴν ἐποχὴ του.

Στὴν καρδιά τῆς Ἀκροπόλεως καὶ σὲ διάφορα ἐπίκαιρα σημεῖα καὶ περιβλεπτες θέσεις, ὅπως ἤδη προσημειώσαμε, ὑπῆρχαν πρῶτος καὶ Κάλλιστος ὄλων ὁ Ναὸς τοῦ Πολιούχου Ἐλευθερίου Δία, τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, τοῦ Κερδώου Ἑρμῆ κ.ἄ. Ἀνάμεσα στοὺς δύο ναοὺς ὑπῆρχε τὸ ἐθνικὸ Μνημεῖο τοῦ τάφου τοῦ Ἀκρισίου, πὺ λογιζόνταν ὡς μυθικὸς ἱδρυτῆς τῆς Λαρίσης, ὁ ὁποῖος πέθανε ἀπὸ τραῦμα, πὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἐγγονοῦ του Περσέως, γιὰ νὰ ἐπαληθευθῆ προφανῶς σχετικὸς χρησμός. Στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς φυλάσσονταν τὰ ἐπισημότερα καὶ τὰ πιὸ περισπούδαστα ψηφίσματα τοῦ Δήμου Λαρίσης. Ὁ ναὸς αὐτὸς ἐκεῖτο ἀκριβῶς ἐκεῖ πὺ ἀνεγείρεται τώρα ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεῖου, τοῦ δὲ Ἐλευθερίου

Διός, πού έπεσκίαζε δλους, τὸ οἰκοδόμημα ὑψώνονταν ἐκεῖ, ὅπου ὁ παλῆς Ἅγιος Ἀχιλλεῖος καὶ τὸ Β' Δημοτικὸ Σχολεῖο.

Σχετικῶς μὲ τὸ ποιὸς ἀρχαῖος Θεὸς ἀπ' αὐτοῦς, πού εἶχαν τοὺς ναοὺς των ἐντὸς τοῦ Φρουρίου, ἦταν πολιοῦχος, δὲν εἶναι ξεκαθαρισμένο. Πάντως δὲν συμφωνοῦμε μὲ τὴν ἀποψη τοῦ μακαρίτη Θ. Ἀξενίδη ἐπὶ τῆς διατυπωμένης ὑποθέσεως ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ ἦταν ἡ προστάτιδα τῆς Λαρίσης. Βέβαια—ὅπως ἔχουμε ἤδη γράψει κ' ἄλλοῦ παλιότερα— ἡ Θεὰ τῆς Σοφίας λατρευόταν μὲς σ' ἀκροπόλεις ὡς Παλλάδα ἢ Πολιάδα· κ' αὐτὸ θάπρεπε νὰ συμβαίνει καὶ στὴ Λάρισα. Ὅμως, στὴν προκειμένη περίπτωση συμβαίνει κάτι ἄλλο, πού ἀναποκρίνεται στὰ ἐθνοθηρησκευτικὰ δεδομένα τοῦ τόπου.

Οἱ Λαρισαῖοι ἦσαν ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια συνδεδεμένοι μάλιστα ἐπίσημα μὲ τὴν λατρεία τοῦ Ὀλύμπιου Δία, τοῦ Ἐλευθερίου Δία, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ σειρά του συνδεόταν μὲ τὴν ὑπόσταση τῆς πρωτοπόλεως τῆς Θεσσαλίας καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποῖου ὀλόκληρο τὸ «Κοινὸν τῶν Θεταλῶν», πού λειτουργοῦσε δίκην Ὁμοσπόνδου Κράτους, γιόρταζε μὲ πανελλήνια συμμετοχὴ κάθε τετραετία τὴν παμμεγίστη ἑορτὴ τῶν «Ἐλευθερίων». Ἐπὶ πλέον οἱ Κυβερνήτες—Ταγοὶ Ἀλευάδες, ὅπως εἶπαμε, κρατοῦσαν ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Δωδεκαθέου Δία κ' ἀπὸ τὸν ἀθλοφόρο Ἡρακλῆ. Κατὰ συνέπειαν, ὁ φυσικὸς προστάτης τῆς Λαρίσης, τὴν ὁποία ἐκεῖνοι ἐτάγγευαν χάρις στὴν «θεόπεμπτη» δύναμη κ' ἐξουσία, πού τοὺς παραχωροῦσε ὁ Κεραυνοβόλος Ζεὺς, ἦταν ὁ ἴδιος γενάρχης καὶ διαφεντευτῆς τους. Ἐξ ἄλλου κ' ἀπ' τὰ ἀρχαῖα, τὰ πιὸ παλιὰ λαρισαῖκα νομίσματα, διαπιστώνεται ὅτι τὸ παλιότερο τοῦ Ἴππου (συμβόλου τῶν ἀριστοκρατῶν Ἰπέων-Ἰπποτῶν τῆς ἐποχῆς) λαρισινὸ ἐθνόσημο ὑπῆρξε ὁ Κεραυνὸς τοῦ Ἐλευθερίου Δία.

Μὲς στὴν Ἀκρόπολη ἐπίσης ἦταν ὁ ναὸς τοῦ Κερδῶου Ἑρμῆ, γιὰ Λόγιον Ἑρμῆ δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ τότε λόγος, μὲς στὸ καθεστῶς τῆς θεσσαλικῆς χωροδеспοτίας μὲ τὸν γεωργικηνοτροφικὸ χαρακτήρα τοῦ τόπου. Τοῦ Κερδῶου Ἑρμῆ ὁ ναὸς ἦταν τὸ ἱερὸ Θησαυροφυλάκιο τῆς Πόλεως-Κράτος, κ' ὅπου συγκεντρωνόταν τὰ οικονομικὰ τοῦ Δήμου. Ὅλ' αὐτὰ τὰ κουμαντάριζαν ὁ Ἀρχιδάφνηφόρος (Ἀρχιερέας) μὲ τοὺς Ἱεροφάντες (Ἱερατεῖο-Κλῆρο) τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὁ Ἀρχιταμειῶν μὲ τοὺς συνεργάτες του. Στὰ ἰδιαίτερα ἐνδιαίτηματα τοῦ Φρουρίου, στὴν «ἐντὸς τῶν τειχῶν» Λάρισα, ἀπαγορευόταν νὰ μπῆ ὁ λαὸς, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς μεγάλες μέρες, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς καὶ ἐθνικοὺς πανηγυρισμοὺς. Καὶ πάλι στὰ ἄδυτα οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς τῶν Ταγῶν, τοῦ Ἱερατεῖου, τῶν Ἀρχόντων, πού ἦσαν γραμμένοι στὴν «Χρυσῆ Βίβλο» τῆς Λαρισαϊκῆς Ἀριστοκρατίας, πού κυβερνοῦσε πᾶπο πρὸς πᾶπο τὸν τόπο, ἔμπαινε.

Τὸ ἱερὸ τεῖχος τῆς Λαρίσης ἔπαιξε μεγάλο ρόλο ἀνεκαθεν γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀναπόσπαστο ἀπὸ τὴν ζωὴ τῶν Λαρισαίων, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀγαποῦν ἔστω ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπ' αὐτό.

Παρὰ τὴν Ἀκρόπολη, σύμφωνα μὲ τὰ ἱστορικὰ δεδομένα καὶ τὰ περὶ τὸ Φρούριο ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ἦταν τὸ μεγάλο Θέατρο τῆς Λαρίσης, ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καὶ πιὸ φημισμένα τῆς Κεντρικῆς καὶ Βορείου Ἑλλάδος.

Σ' αὐτὸ τὸ καστρόκτιστο Θέατρο παιζόντουσαν γιὰ τὸ φιλοθεάμον κοινὸ τῶν ἐλευθέρων Λαρισαίων, τραγωδίαι μὲ θεσσαλικὸ περιεχόμενο, ὅπως «Οἱ Λαρισαῖοι» τοῦ Σοφοκλῆ, τοῦ Εὐριπίδη καὶ ἄλλα ἔργα, πού χάθηκαν. Ἐκεῖ «διδάσκονταν» πνευματοκαλλιτεχνικὲς παραστάσεις, μπροστὰ τοὺς ἄρχοντες καὶ στὸν λαό, πρὸς τιμὴν τῶν ἔσω καὶ στὰ δεξιὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἐνυπαρχόντων Ἱερῶν τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Στὸ κέντρο τοῦ περιλάμπρου ναοῦ τοῦ Ἐλευθερίου Δία, πού ἀναφέρουμε, καὶ παραδίπλα ἀπ' τὸ χρυσελεφάντινο

ἄγαλμα τοῦ «Κεραυνοβόλου», ὅπως ἦταν ὁ Ζεὺς, ὑψώνονταν μαρμαροπελεκητὸς ὁ πελώριος τετράγωνος Θρόνος τοῦ Ταγοῦ, πού ἦταν πελεκημένος ὀλόκληρος στὸ σχῆμα ἐνὸς Γύπα μ' ὀλάνοιχτα τὰ φτερά, τὸ ὁποῖο τὰ νυχοπόδαρα ἀποτελοῦσαν πλουμιστὸ ὑποπόδιο τοῦ κυβερνῶντος τὶς τύχες τῆς πόλεως.

Τὸ Φρούριο, ὅπως ἐπανελημμένα εἶπαμε, ἐστάθη διὰ μέσων τῶν αἰῶνων ἀκατάλυτο σύμβολο τῆς ἐλευθερίας τοῦ τόπου. Ἐμπρὸς στὶς πύλες του ἐδόθησαν κατὰ καιροὺς φονικώτατες μάχες κ' ὁ Μεσαίωνας μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ σκότους καὶ τῆς βίας, πού διέθετε, πολλές φορές κατόρθωσε νὰ τὸ λοχίση, νὰ τὸ ματώση, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ τὸ σαρώση. Αὐτὸ, τὸ ἀνέλαβε ὁ χρόνος ὁ πανδαμάτορας. Πάντως, τὸ Φρούριό μας τὸ ἐξεπύρθησαν κατὰ καιροὺς, βυθίζοντας στὸ πένθος καὶ στὴν ἀπόγνωση τὸν κόσμον τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς οἱ: Ἀλάρυχος, Σιγισμοῦνδος, Σαμουήλ, Βιλαρδοῦνινο, Τουρχάν καὶ πιὸ παλιὰ οἱ Ἀβαροὶ, οἱ Πέρσες, οἱ Οὐννοὶ, οἱ Γότθοι, οἱ Ἀλβανοί, οἱ Βλάχοι. Ὅλοι αὐτοὶ, γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοὶ ἐπιδρομεῖς, ἔβαλαν τὴν ἀνεξίτηλη σφραγίδα τους στὴν Λάρισα πού ἐπάτησαν στὸ στήθος της τὸ λιποθυμισμένο. Πολλὲς φορές διαγοῦμισαν τὴν καστροπερίτειχη πόλη, τὴν ἀπορφανισμένη πιά, στὸ διάβα τῶν καιρῶν, ἀπὸ τοὺς πρωταθλητῆς της, γιὰ χάρις τῶν ὁποῖων, πάμπολλες φορές ἐγκρέμισαν μέρος τοῦ Φρουρίου, πού ἦτανε συμβολικὰ «ἄχρηστο» ἀφοῦ εἶχε στὸ πλευρὸ της τέτοια ἀνίκητα παλληκάρια.

Ἔτσι ἀρχίζει ἡ μεσαιωνικὴ ἱστορία τοῦ Κάστρου τῆς Λαρίσης, στοὺς ὑψηλοὺς πύργους καὶ στὶς ἄμετρες ἐπάλξεις, τοῦ ὁποῖου οἱ Βυζαντινὲς φρουρὲς ποιὸς ξέρει μὲ πόσον ἰδρώτα καὶ αἶμα, μὲ τὴν ἐπικουρία τῶν Λαρισαίων ἀπέκρουσαν ἢ ὑπέκυψαν σὲ ἀδηφάγους ξένους. . .

Σ' αὐτὸ πάνω καρφώθηκαν οἱ σάρισες τῆς Μακεδονικῆς Φάλαγγος, ὡς τρόπαια πού τὰ ποδοπάτησαν οἱ Ρωμαϊκὲς Λεγεῶνες, οἱ ὁποῖες κ' ἔκαμαν φωλιὰ τῶν πολεμικῶν ἀετῶν τους, τὰ καστρόπυργα τοῦ φρουριακοῦ συγκροτήματος τῆς Λαρίσης.

Τὸ ἔτος 150 ἦλθε ὁ Χριστιανισμὸς πού ὕστερα ἀπὸ ἄλλα τόσα περίπου χρόνια ὑψωσε τὸν Σταυρὸ τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεῖου στὸ Κάστρο, ὅπου ὁμως στὰ σκοτεινὰ ὑπόγειά του καὶ στὶς ἐπάλξεις του ἐτυραννήθηκαν κ' ἐσφαγιάσθηκαν κ' ἐσταυρώθηκαν ἀπ' τοὺς Ρωμαῖους, ὅσπου κρατοῦσε ἡ ἐξουσία τους, πάρα πολλοὶ Λαρισαῖοι ἀκριβῶς, γιὰτὶ ἀρνοῦνταν πλέον νὰ παραδέχονται καὶ νὰ λατρεύουν τοὺς εἰδωλολάτρες Αὐτοκράτορες ὡς Θεοὺς. . . Αὐτὸ τὸ μαρτυροῦνε πλάκες μὲ σχετικὲς παραστάσεις, πού ἐκτίθενται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο. Εἰκάζεται μάλιστα ὅτι ὁ θρύλος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Καβαλλάρη, πού κατατροπώνει τὸν δράκοντα, ἔχει μιὰ βάση στὸ Φρούριο τῆς Λαρίσης. Ἔτσι τὸ Κάστρο γίνεται λίκνο τῆς ἐλληνοχριστιανικῆς παραδόσεως, πού θέλγει ἀλλὰ ἐπιτάσσει περαιτέρω ἔρευνες.

Ἄς δοῦμε τώρα τὸν ρόλο, πού ἔπαιξε τὸ Κάστρο τῆς Λαρίσης στὴν ἐν γένει ζωὴ τοῦ τόπου.

Τὸ 396 μ.Χ. τὸ Φρούριο ἐστάθη ἐστία ἀντιστάσεως ἐναντίον τοῦ Ἀλαρίχου τῶν Γόθων, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους κατακτητῆς τοῦ κόσμου. Ὁ Ἀλάρυχος πού μπῆκε καὶ κατέλαβε τὴν Θεσσαλία «ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ Ρωμαίου», μιλοῦσε ἄψογα τὰ Λατινικὰ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ. Οἱ Θεσσαλοὶ μὲ πρωτοστάτες τοὺς Λαρισαίους ἀπεφάσισαν νὰ διώξουν τοὺς Γόθους ἀπὸ τὸν τόπο τους. Συγκεντρώθηκαν στὸ Φρούριο τῆς Λαρίσης, ἐξοπλίσθηκαν κ' ἐξαπέλυσαν τὴν ἐπίθεσή τους, τὴν στιγμὴ πού οἱ βάρβαροι περνοῦσαν κοντὰ στὴ Γέφυρα, τὸν Πηγεῖο. Μόνον ἡ γρηγοράδα καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ Ἀλαρίχου γλύτωσε τὸν στρατὸ του, ἐκτὸς ἀπὸ 3.000 πολεμιστῆς του, πού ἐβλαψαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ, καθὼς καταπολεμοῦνταν ἀνελέητα ψηλά ἀπ' τὸ Φρούριο, πού συνόρευε μὲ τὸ Γεφύρι. Ἐν τούτοις, τὸ κάστρο πατήθηκε καὶ

οί Λαρισαίοι και γενικότερα οί Θεσσαλοί πλήρωσαν πάρα πολύ άκριβά τήν απόπειρά τους. Ἡ αντίσταση ἐκείνη κατά τῶν Ἀλαρίχου, ἀπεκλήθη «Μάχη τοῦ Πηνειοῦ».

Ἀργότερα ὁ αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανός προβλέποντας κινδύνους καί ἀπειλές γιά τὸ Κράτος, ἀνήγειρε σειρὰ ὀλόκληρη ἀπὸ ὄχυράματα καί φρουριακά συγκροτήματα σ' ἐπίκαιρες θέσεις. Ἐπίσης ἐπεσκεύασε τὰ σαρωμένα κάστρα τῆς Θεσσαλίας, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα πρῶτο καί καλύτερο τῆς Λαρίσης, τὸ ὁποῖο λογίζεται σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ ἱστορικότερα τῆς 9ης Ἐπαρχίας (Θεσσαλίας) τοῦ Ἰλλυρικοῦ Βυζαντινοῦ θέματος, πού ἐπροστάτευε ἐξουσιαστικά ἀπ' τὴν πρωτεύουσα Λάρισα, 17 Πολιτείες καί Χῶρες.

Στὸ Κάστρο τῆς Λαρίσης, μετὰ ἀπὸ ὀλόκληρους καί πολυαίμακτους ἀγῶνες, προσῆλθαν τελικὰ ὑποταγμένοι καί ἐπροσκύνησαν ἀπὸ τὰ βουνὰ οἱ Βλάχοι, πετώντας τοὺς σκούφους τους στὰ ὑποπόδια τοῦ νικητῆ τους Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου, οἱ ὁποῖοι ὅμως, τὸ ξαναχτύπησαν, στὰ 1078 δίχως καί νὰ τὸ πάρουν τὸ ρημόκαστρο.

Ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιο Κάστρο, ξεκίνησε ἡ «ἀποστασία», ἡ ἐπανάσταση δηλαδή τῶν Θεσσαλῶν με ἀρχηγούς καί πρωτοστάτες τοὺς Λαρισαίους, οἱ ὁποῖοι ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ ἐπαναστάτες ἐφθασαν λεηλατώντας καί καίγοντας, μέχρι τὴν Μακεδονίαν, μᾶλλον γιά οικονομικούς λόγους: βαρεῖας φορολογίας τῶν πολιτῶν καί γιά μισθολογικούς τοῦ στρατοῦ.

Ἡ «στάση» ἐκείνη, σὲ μίαν ἀπ' τὶς πιὸ ζωτικές γιά τὸ Βυζάντιο θέσεις, ὅπως ὁ κεντροελλαδικὸς πλουτοφόρος χῶρος τῆς Θεσσαλίας, συνετάραξε τὴ Βασιλεύουσα, ἡ ὁποία καί ἀπεφάσισε νὰ τὴν καταστείλῃ εἴτε με τὸ καλὸ εἴτε με τὸ κακὸ.

Ἔτσι ἐξαπέστειλε ἐναντίον τῆς Φρουρᾶς καί τῶν στασιαστῶν τῆς Λαρίσης τὸν ἴδιο τὸν θεματοφύλακα Δούκα, Στρατηγὸ Νικόλαο, τοῦ ὁποίου ὅμως ἀνεκόπη ἡ ἀντεπίθεση. Ὁ Δοῦξ Νικόλαος τότε, με τὴν εἰδικὴ ἀποστολή, ἐπολιόρκησε, δίχως ὅμως καί νὰ δυνηθῇ νὰ καταβάλλῃ τοὺς ἀντιστασιώτες καί νὰ καταλάβῃ τὴν πολιτεία.

Καί τότε ἔγινε τὸ «θαῦμα τοῦ μεταφρονηματισμοῦ» τοῦ Πολιορκητοῦ. Ὁ στρατηγὸς μπροστὰ στὸν ἀπεγνωσμένον καί δίκαιο ἀγῶνα τῶν Λαρισαίων, μετεστράφη ἀναπάντεχα, συνετάχθη με τοὺς ἐπαναστάτες, ἀπαρνήθηκε τὰ πάντα, καί ἀφοῦ μετέτρεψε τὸ βαρὺ πολεμικὸ ξίφος του σὲ εἰρηνικὸ σταυρὸ, ἔσπευσε νὰ καταφύγῃ ἀπ' τὸ περίγυρο τῆς Λαρίσης, στοὺς παρακείμενους τοῦ χωριοῦ Τσαπασλάρ, λόφους «Βούνενα», ὅπως ἦνωση τὴν τύχη του με ἄλλους 12 μοναχοὺς, πού εἶχαν στήσει ἐκεῖ ἓναν Κοινοβιακὸ Οἰκισμό. Ἡ πολιορκία ἐκείνη ἐλύθηκε τότε καί οἱ πολιορκηταὶ ἔπαυσαν νὰ καταπολεμοῦν ἀλλήλους. Ἰσοῦς δὲ καί νὰ συνεφιλιώθησαν.

Τὸν στρατηγὸ-καλόγερο Νικόλαο πού ἐκαρτόμησαν οἱ χριστιανοδιώκτες ἐπιδρομεῖς Ἄββαροι, στὶς 9 Μαΐου, ἡ ἐκκλησία, με πρόταση προφανῶς τῆς Λαρισαϊκῆς Μητροπόλεως, ἀνεκήρυξε καί γιορτάζει, τὴν παραπάνω ἡμερομηνία, ὡς Ἅγιο Νικόλαο τῶν Βουνένων.

Μεγάλες ἐξ ἄλλου ὑπῆρξαν ἐν συνεχείᾳ, οἱ περιπέτειες τοῦ Φρουρίου καί τῆς πόλεως τῆς ὁποίας αὐτὸ ἐδέσποζε καί πού ἐπροστάτευε, ὅταν ἀντιμετώπιζε τὶς ἐπιδρομὲς τῶν Σλάβων καί εἰδικῶς τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸ 976 ὡς τὸ 1025 ἐλεηλάτησαν με τὴν σειρά τους τὸ θεσσαλικὸ διαμέρισμα.

Ἀντιμέτωποι σὲ κείνον τὸν πολύχρονο ἀγῶνα ὑπῆρξαν ὁ Στρατηγὸς Θεματοφύλακας τῆς Βυζαντινῆς Λαρίσης Κατακαλὼν Κεκαυμένος καί ὁ Τσάρος τῆς Βουλγαρικῆς ὀρδῆς Σαμουήλ Κομιτόπουλος, γιά τὸν ὁποῖο λεγόταν ὅτι κρατοῦσε ἀπὸ ἐλληνικὴ γενιά κι' ὑπῆρξε κατὰ κάποιον τρόπο πρόδρομος τῶν Γενητσάρων, πού ἐθανάτωσαν τὸν τόπο, μερικὲς ἑκατονταετίες ἀργότερα.

Ὁ Τσάρος Σαμουήλ ἐπολιόρκησε τὴν περιφρούρητη Λάρισα τὸ 986 μ.Χ., πού γιά ἕξ ὀλόκληρα χρόνια τοῦ διεξεδίκησε νικηφόρα ὁ στρατηγικώτερος Κεκαυμένος.

Ἡ ἀντίσταση ἐκείνη, πού ἐθύμιζε Ἀχιλλεῖα μαζί καί Ὀδυσσεῖα, με τὰ σωστικὰ στρατηγήματά της καί τοὺς ἀπαράμιλλους ἡρωϊσμούς της, μαζί με τὶς θριαμβικὲς μᾶ καί δραματικὲς τῆς ὥρες, συνθέτουν μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπικότερες σελίδες τῆς ἐθνοτοπικῆς μας ἱστορίας, πού ἓνα ἀπὸ τὰ ἔδρανά της ὑπῆρξε καί τὸ Φρούριο τῆς Λαρίσης.

Ὁ Κεκαυμένος, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἱκανωτέρους πολιτικοστρατιωτικὸς θεματοφύλακες τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας στὴν Ἑλλάδα, οὐσιαστικῶς ἐνίκησε τὸν δολερὸ Σαμουήλ με τὰ ἴδια ὄπλα, καί μόνον ὅταν οἱ Πραιτωριανοὶ τοῦ Ἱεροῦ Παλατίου, με προδοσία κατάφεραν ν' ἀπομακρύνουν τὸν Στρατηγὸ, πού ἀνεκλήθη στὴν Πόλη, μῆπκε ὁ Σαμουήλ στὴν Λάρισα, τὴν ὁποία ὅμως καί δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ.

Τὰ ἔξοχα στρατηγήματα τοῦ Κεκαυμένου, ἀντιμετώπισαν τὸν δόλο τοῦ Σαμουήλ. Ὁ «Αὐτοκράτωρ τῆς Λαρίσης» ὅπως ἀποκαλοῦν τὸν γενναῖο στρατηγὸ χειρόγραφο τοῦ 11 καί 15ου αἰῶνος, πότε νικούσε, πότε ἐξευμένιζε καί πότε παραπλανοῦσε τοὺς Βουλγάρους, γιά νὰ σπέρνῃ, νὰ θερίζῃ καί νὰ σοδιάζῃ καί νὰ τοὺς καταπολεμᾷ ἕξ ἀπ' τὶς καστρόπορτες ὡς τὸν χειμῶνα, πού τοὺς ἔκαμνε νὰ λουφάζουν. Τότε μετὰ ἀπὸ πείνα, δίψα καί συνεχῆ ἀγῶνα κι' ἀφοῦ ὁ ἄρχοντας Νικολίτζης ἄνοιξε μιὰ «Κερκόπορτα» τοῦ Κάστρου στὸν Σαμουήλ, αὐτὸς ὁ τελευταῖος ἐδιαγούμισε, ἀτίμησε, ἔκαψε, καί λήστεψε τὸν τόπο, ἀρπάζοντας τὴν πεντάμορφη Ἑλλά, τὴν σύζυγο τοῦ ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ Ρηγίνου, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἁγίου Βησσαρίωνος, τὴν ὁποία ἔκαμε τσαρίνα τῶν Βουλγάρων ληστεύοντας τὰ ὅσια καί τὰ ἱερά τῆς Λαρίσης ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα καί τὸ ἱερὸ σκήνωμα τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεῖου, πού τὸν μετέφερε στὰ ξένα βασιλεία του τῆς Πρέσπας. . .

Οἱ περιπέτειες τοῦ «Ἐρμνοτάτου Φρουρίου τῆς Λαρίσης», ὅπως τὸ ἀνέφεραν οἱ Βυζαντινοὶ χρονικογράφοι, ὑπῆρξαν ἀτέλειωτες καί διήρκεσαν μέχρι τὴν ἐποχὴ μας. Ὡστόσο ἡ μεσαιωνικὴ ἱστορία του εἶναι ἡ πιὸ περιπετειώδης καί μ' αὐτὴν θ' ἀσχοληθοῦμε πάλι.

Τὸν 11ον αἰῶνα οἱ Νορμανδοί, ὑπὸ τὸν πολεμάρχῃ Βασιλῆα τους Βοημοῦνδο, εὐρέθησαν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς καστροπεριτειχισμένης Λαρίσης, τὴν ὁποία κι' ἐπολιόρκησαν, ἐπιδιώκοντας τὰ πλοῦτη, τὶς πεντάμορφες γυναῖκες καί τὰ ὄσια της, πού εἶχαν ἀκουστὰ στὴν βάρβαρη χώρα τους καί πού τὰ ὄνειρευόντουσαν μέρα-νύχτα.

Φρούραρχος κι' ὑπεραπιστῆς τῆς ἀκροπολιτικῆς Λαρίσης ἦταν τότε ὁ στρατηγικώτατος Λέων ὁ Κεφαλᾶς. Ἡ πολιορκία τοῦ Φρουρίου διήρκεσε κάπου ἕξ μῆνες. Τὸ φρούριο καί ἡ πόλη ἄνθεξαν. Καί ὁ Αὐτοκράτορας Ἀλέξιος, μ' ἓνα στρατηγήματά του, παραπλανώντας μεσῶ τοῦ Φρουράρχου Κεφαλᾶ καί τοῦ στρατάρχου του Μελησινοῦ τοὺς Νορμανδοὺς, τοὺς κατενίκησε καί τοὺς συνέτριψε καταμεσῆς στὸν βορεινὸ κάμπο. Αὐτὴν τὴ νίκη ἀπεθανάτισε ἡ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ στὴν «Ἀλεξιάδα» τῆς, τὴν ὁποία κατὰ τὴν παράδοση ὑπαγόρευε, ὅταν κουραζόταν σ' ἓναν «γραμματισμένο» Καλόγερο τῆς Κομνηνεῖου Βυζαντινῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Στομίου.

Σπουδαῖο ἐξ ἄλλου ρόλο ἔπαιξε τὸ Κάστρο τῆς Λαρίσης στὰ χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας, ἡ ὁποία, ὡς γνωστὸν, ἐγκατεστάθη στὴν Ἑλλάδα τὸ 1204. Αὐτὴ τὴ φορά ὅμως, ὁ Δικέφαλος Ἀετός, πού καμάρωνε στὸ πιὸ ψηλὸ λαριστινὸ καστρόπυργο, ἐδίπλωσε γιά πάντα τὰ φτερά του, ἔγειρε τὸ κεφάλι του καί ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὰ πλήγματα τῶν χριστιανικῶν βελῶν, πού ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς σταυροφορικῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἁγίων Τόπων, ἐγκαθίδρυσσε τὴν πιὸ στυγνὴ καί ἄρπαγῃ «Κουγκέστα» (Κατοχή). Στὴ θέσι τοῦ Δικέφαλου οἱ Φράγκοι ἔστησαν τὸν Βενετσιάνικο Λέοντα, πού σπάραζε τοὺς Ποπολάρους (Λαϊκοὺς) μέχρι

θανάτου. Ἄπ' τὸ Κάστρο τῆς Λαρίσης, ἐσκιαμάχιζε μὲ τὸν νέο εὐτυχῶς πρόσκαιρο κατακτητὴ ὁ Ἀλέξιος καὶ ὁ «σεβαστοῦπέριτατος τῆς Ἑλλάδος» Λέων Σγουρός, ποὺ εἶχε στεφανωθῆ στὴν Καθέδρα τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεῖου τὴν κόρη τοῦ πρώτου, Εὐδοκία. Σ' ἓνα νυχτοξήμερωμα ἐφράγκαψε ἡ Βυζαντινὴ Λάρισα καὶ τώρα, στὸ πλακόστρωτο πεδίο τοῦ αἱματόβρεκτου κάστρου ἀντὶ τῶν ἐρυθρῶν «Καμπαγίων», δηλαδὴ τῶν αὐτοκρατορικῶν πεδίων, κροτοῦσαν τὰ ὑποδήματα τῶν σιδερόφρακτων Φράγκων τοῦ Κόμητος τῆς Λαρίσης καὶ Βαράνου τοῦ Ἄλμυροῦ Γουλιέλμου Ντὰ Λάρσα πολέμαρχου καὶ Τοπάρχη τῶν Λομβαρδῶν τοῦ Ρηγάτου τῆς Σαλονίκης, στὸ ὁποῖο ὑπήχθη ἡ Λάρισα.

Τὸ πέτρινο Λεοντάρι τῶν Φράγκων, ποὺ φυλάγεται σήμερα μαζί μὲ τὸ ἀρχαιοθεσσαλικὸ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς, στὸ Μουσεῖο τῆς Λαρίσης, εἶχε βρεθεῖ στὰ 1829, ὅταν οἱ Τούρκοι ἀνέσκαψαν — ὅπως θὰ δοῦμε τὴν περιφερειακὴ Τάφρο ποὺ εἶχαν ἀνασκάσει οἱ Βυζαντινοὶ καὶ μετὰ οἱ Φράγκοι, πάνω στ' ἀχνάρια τῆς ἀρχαίας τάφρου τῆς Ἀκροπόλεως. Αὐτὸ ἔχει τεχνουργηθεῖ, σὲ πρωτόγονο σχῆμα μᾶλλον, ναυτικοῦ στυλ, ἀπὸ θεσσαλικὸ πετρομάρμαρο.

Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ Φραγκοκρατίας, τὸ Κάστρο τῆς Λαρίσης εἶχε τὶς περιπέτειές του: Στὰ 1207 κατὰ τὴν διάρκειά του ἐναντίον τοῦ Τσάρου τῶν Βουλγάρων Ἰωαννίτζη ἢ Σκυλογιάννη πολέμου του σκοτώθηκε ὁ Ρήγας τῆς Θεσσαλονίκης Μπονιφάτιος καὶ πρῶτοι οἱ πιστοὶ του Λομβαρδοὶ μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Φεουδάρχη Κόμητα Ντὰ Λάρσα ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ διαδόχου του Δημητρίου. Τότε ἀκριβῶς, ὁ Λατίνος ἐπίσης Αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐρρίκος κατέβηκε πρὸς νότον πρὸς τὸν σκοπὸ νὰ τιμωρήσῃ ἢ νὰ ἐπαναφέρῃ στὴν «εὐθεία ὁδὸ» τοὺς ἀποστάτες «Ἰππότες τοῦ Σταυροῦ». Ἐκεῖνοι ἀρνήθηκαν νὰ ὑπακούσουν καὶ ἐκλείσθησαν στὸ λαρισινὸ Κάστρο, ἐνῶ ὁ κόσμος δεινοπαθοῦσε καὶ πάλι ἀφάνταστα.

Ἄλλ' ὅταν τὰ φουσαῖα τοῦ Βασιλῆα Ἐρρίκου διέβησαν τὴν «Πόνος ντέλ' Ἄρς», δηλαδὴ τὴν «Τοξοτὴ Γέφυρα» τοῦ Πηνεῖοῦ κι' ἐκρούσαν τὶς πύλες τοῦ κάστρου, παρεδόθησαν. Ὁ ἀγαθὸς ὅμως Ἐρρίκος τοὺς συγχώρεσε καὶ ξαναφῆκε τὸν Γουλιέλμο αὐθέντη τῆς Λαρίσης.

Τὸ ἴδιο Κάστρο κτύπησαν πολλὲς φορές, ὥσπου νὰ τὸ κατακτῆσουν μ' ἓναν γάμο, τοῦ Ἀρχηγοῦ τους Δωροθέου, οἱ «Ἀπελάτες-Ροβολάτορες», δηλαδὴ οἱ Ἀντάρτες (Ρέμπελοι) Ἐπαναστάτες τῶν καμπόβουνων τῆς Θεσσαλίας, ποὺ ἐξομοῦσαν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο, τὸν Κίσαβο καὶ τὸ «Μοντενέγκρο» (Μαυροβοῦνι) «ὅπου ἐζοῦσαν μὲ τοὺς δυσθηρεῦτους ἀγρίους κάπρους».

Στὰ 1225-30, ὕστερ' ἀπ' τὴν συνδιαλλαγὴ τῶν Φράγκων Ἀρχηγῶν μὲ τὸν Πάπα, οἱ τελευταῖοι ἄρχισαν νὰ φεύγουν γιὰ τὶς πατρίδες τους. Ἀνάμεσά τους κι' ὁ Γουλιέλμος Ντὰ Λάρσα γιὰ τὴ Λομβαρδίαν, ἀφήνοντας κάποιον ἀσημαντὸ τοποτηρητὴ του, τὸν ὁποῖο καὶ πῆραν «ἀλά κάπα» οἱ Βυζαντινοί, ποὺ ξαναγύρισαν κοντὰ στὰ 1420 πίσω, ὥσπου στὸ Κάστρο ὑψώθηκε ἡ Ἡμισέλιος τῆς Τουρκοκρατίας.

Στὰ 1420 μὲ 23 εἶχε ἐγκατασταθῆ στὸ Κάστρο τῆς Λαρίσης ἡ Ἡμισέλιος τῆς Τουρκοκρατίας, ποὺ ἐπὶ τεσσαρεσῆμισυ αἰῶνες ἀφάνισε τὸν τόπο. Τὸ Κάστρο, τὰ μπουντροῦμια του τῶν τρισκότεινων πύργων του, τὰ 28 Τζαμιά καὶ οἱ Καζάρμες μὲ τοὺς Γενητσάρους, ἔγιναν σ' αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα τὰ ἐφιαλτικὰ σύμβολα τῆς σκλαβιάς.

Τότε οἱ Τούρκοι τὸ προσονόμαζαν: «Γενὴ Σεχίρ Ἰσάρ». Τότε, κατὰ μίαν ἀποψη τοῦ Ἱστοριοδίφη Δημάρχου Λαρίσης κ. Δημ. Χατζηγιάννη, τὸ σωζόμενο σήμερα τετράγωνο κτίσμα μὲ τὴν φρουρικὴ μορφή ἀποτελεῖ τὴν Βυζαντινὴ Ἀγορὰ τῆς πόλεως, μὲ τὶς στοῆς καὶ τὰ πορτοθύρια, τὴν ὁποία κι' οἱ Τούρκοι ἔκαμαν «Μπεζεστένι» τους καὶ στὴν ὁποία προσέφευγαν τόσο κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Ὀρλώφ, ὅσο καὶ κατὰ τὶς διαφορὲς θεσσαλι-

κὲς ἐξεγέρσεις, ἐκτελῶντας ἐκεῖ καὶ γύρα διάφορα ὀχυρωματικὰ χωματοργικὰ ἔργα, τάφρους κ.ἄ., Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι οἱ Τούρκοι ἐκλείσθησαν ἐκεῖ μέσα ἀκριβῶς, πείθει ὅτι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὸ ὄχυρὸ αὐτὸ, φυσικὸ ἢ τεχνητὸ, δὲν ἔπαψε νὰ ὑφίσταται ποτὲ καὶ νὰ παίζῃ, ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις ἀμυντικο-ἐπιθετικὸ ρόλο, ὡς τὴν ὥρα ποὺ στὰ σακατεμένα ἀπ' τὸ χρονοπέραςμα πλευρά του, ἀνοιξε ἀγιάτρευτη πληγὴ ἢ μπαρούτη τῆς πρώτης μπόρας ποὺ τὸ μετέτρεψε σὲ ἱστορικὸ σκέλεθρο καὶ μουσειακὸ μνημεῖο.

Ἡ Τουρκοκρατία τόβρε ἔρημο, χωρὶς ἀξιόλογη φρουρὰ Βυζαντινῶν ποὺ βρίσκονταν στὰ πέριξ ὄρεινά. Σ' αὐτὸ ὁ Τουρχάν καὶ οἱ διάδοχοί του ἔστησαν τὰ φοβερά τόπια τῶν ἐναντίων τῶν ραγιαδῶν τοῦ κάμπου, τὰ τόπια (κανόνια) ἐκεῖνα ποὺ ἐρύθμιζαν τὸ νυχτοξήμερωμα τοῦ ἔθνικοῦ μας βίου. Ἐπὶ Φρουραρχίας Ἀγᾶ Πασᾶ ἢ Λαρίσα ἀναγνωρίστηκε ὡς ἔδρα τῆς Θεσσαλίας στὰ 1770 ἕως τὰ 1881, ποὺ διώχτηκαν οἱ Ὀθωμανοί.

Ἀπὸ τὸ 1821 ἕως τὸ 1823, ὅπως ἀναφέρει ὁ Γάλλος Διπλωμάτης Ραφφενέλ, τὸ Κάστρο τῆς Λαρίσης δέχτηκε ἐπιθέσεις καὶ «πατήθηκε» ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσεά καὶ τοῦ Καπετὰν Διαμαντῆ, οἱ ὁποῖοι καὶ λόγῳ τῆς φύσεως καὶ τῆς θέσεώς του δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ κρατήσουν. Ἀργότερα πολλὸ οἱ πύργοι του κι' ὁ Ἀγίος Ἀχιλλεῖος μαζί ἔγιναν Ἀποθήκες πολεμοφοδίων καὶ ὀπλισμοῦ, ἐνῶ ἡ Λάρισα στρατοκρατοῦνταν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀνθέλληνες πασάδες τῆς Βαλκανικῆς.

Στὰ 1854 ἐπεσκέφτηκε καὶ περιγράφει τὸ Κάστρο τῆς Λαρίσης ὁ Γάλλος ἐπίσης Λεὼν Ἐξὲ ὡς ἐξῆς:

«...τὴν ἐπαύριο τὸ πρῶτ' συνοδευόμενος ἀπὸ ἓναν «Καβάση» ἀνεχώρησα πρὸς ἀναζήτησιν ἀρχαίων εὐρημάτων καὶ ἐπιγραφῶν στὸ γῆινο ὕψωμα, ποὺ ἀπλώνεται πρὸς βορρὰ τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται σήμερον «Τρανοὺ Μαχαλάς», δηλαδὴ: «Μεγάλῃ Σουνοικία Ὀρολογίου» καὶ τῆς Μητροπόλεως. Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἀποτελεῖ τὸ ὑψηλότερο σημεῖο τῆς Λαρίσης στὴν Ἀκρόπολὴ τῆς, ἢ ὁποία δὲν διατηρεῖ σχεδὸν κανένα ἀρχέγονο σημάδι. Κοντὰ στὸ Ρολόγι, βλέπει κανεὶς νὰ ἐξέχουν ἀπ' τὸ ἔδαφος δύο ὑπερκείμενες βαθμίδες. Ἡ μία ἀπ' τὶς πέτρες φέρει μεγαλοδιάστατα γράμματα μὲ τὴν ἐπιγραφὴ: «Γιὰ τοὺς καλλιτέχνες». Οἱ λέξεις αὐτὲς δείχνουν ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς θέσεως ποὺ προορίζεται πολλὸ πιθανὸν γιὰ τὸ προσωπικὸ τοῦ ἰδίου Θεάτρου. Τὸ (ἐκεῖ) μικρὸ Τέμενος (τζαμί) τοῦ Μωχαμέτ Πασᾶ-Ταμπᾶ διατηρεῖ τὴν βάση ἐνὸς ἀγάλματος, ποὺ λείπει πιά καὶ ποὺ φέρνει μίαν ἀρχαία ἐπιγραφὴ «Ἀπὸ τὸ Κοινὸ τῶν Θεταλῶν στὸν Αὐτοκράτορα Βεσπασιανὸ τὸν ὀνομαζόμενο Θεὸ καὶ Αὐγούστο». Μὲς στὸ χτίσμα τῆς Μητροπόλεως βρίσκεται ἓνας μαρμάρινος κατάλογος μὲ ὀνόματα σκλάβων ἀπελευθερωμένων, οἱ ὁποῖοι ἔβρισαν στὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ Ταμῖα τῆς πόλεως, τὴν ἐξαγορὰ τῆς ἐλευθερίας τους ἦτοι 40 στατήρες, κατὰ τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια τῆς ἀπελευθερώσεώς τους. Ἡ ἡμερομηνία ἀναφέρει στοὺς χρόνους τῆς Θεσσαλικῆς ἀνεξαρτησίας, ὅποτε ἄρχοντας ἦταν στρατηγὸς τῶν Θεσσαλῶν μὲ τ' ὄνομα τοῦ Ταμῖα (Θησαυροφύλακος) καὶ δὲν ἀφήνει καμμίαν ἀμφιβολία ὅσον ἀφορᾷ τὴν ρηματικὴ ἐποχὴ τοῦ ντοκουμέντου του κλπ. Ὑπῆρξαν (στὸ Φρούριο) εὐρήματα ἀρχαιοελληνικὰ καὶ παντὸς Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ».

Μὲ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1878 στὴν Θεσσαλία, κατ' ἐντολήν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἰσχυομένου ἀπετύπωσε καὶ ἐχαρτογράφησε καὶ τὸ Φρούριο τῆς Λαρίσης, ποὺ τὸ διατηροῦσαν πάντοτε οἱ Τούρκοι ὡς ὄχυρὸ Παρατηρητήριον, ὁ Μιχαὴλ Χρυσόχοος, ὁ ὁποῖος τὸ περιέγραψε κιόλας.

Στὸν χώρο τοῦ Φουρίου ὑπάρχει καὶ σήμερα τὸ πολλὲς φορές ἀνακαινισμένο Ρολόγι τῆς Πόλεως, ὁ «Μπιγκ Μπέν» τῆς Λαρίσης, ποὺ κτυπᾷ μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς ζωντανῆς καρδιάς τῆς Θεσσαλίας πότε ὑπόκωφα, σάν κεραυνὸς

Τὸ σπίτι τοῦ Σκίπη

καὶ πότε σὰν καμπάνα παρηγορίας ἢ ἀναστάσεως, ἀνάλογα μὲ τοὺς παλμούς τοῦ τόπου. Μὲ αὐτὸ τὸ Ρολόγι οἱ Λαρισιοὶ ἐρύθμιζαν ὀλάκαιρη τὴ ζωὴ τους. Οἱ Τούρκοι τὴν προσοχὴ τους κι' οἱ Χριστιανοί, τελευταῖα τὸ ζῦπνημά τους. Τὸ Δημοτικὸ Ρολόγι τῆς Λαρίσης ἔχει τὴν προϊστορία του: Ἐκτὸς τῶν Βυζαντινῶν ἀκόμα χρόνια πάνω στὰ ἐσωτερικὰ τεῖχη τοῦ Κάστρου, πού ὄριζαν τὴν ὁδὸ, πού ἔφερε πρὸς τὴν Μακεδονία ἀπὸ τὴν Πολύτοξη Γέφυρα τοῦ Πηνειοῦ, ὑπῆρχε τὸ Ἡλιακὸ Ὁρολόγι τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον διετηρήθη μέχρι τῶν πρώτων χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας. Μάλιστα τὸ φύλαγαν Καβάσηδες καὶ Τζανταρμάδες, πού καθόντουσαν σταυροπόδι, στὶς βάσεις του, ἔχοντας ἀγκαλιὰ τὰ ὄπλα τους. Τὴ θέση ἐκεῖνου πῆρε τὸ σημερινό, τὸ προηγούμενο τοῦ ὁποῖου εἶχε κτισθῆ ἐπὶ Τουρκοκρατίας μᾶλλον ταυτόχρονα μὲ τὸ περικαλλὲς Σερράγι-Ἀνάκτορο τῆς Κεντρικῆς Πλατείας, πού ἀφάνισε ἢ φωτιά τὸ 1905 καὶ τὸ Καθεδρικὸ Τζαμί τῶν Τούρκων τῆς Πλατείας Ἀνακτόρων.

Ἐκτὸς τῆς Τούρκικης ἐπιγραφῆς, πού κατέστρεψε μὲ τὸ παλὸν ρολόγι ὁ σεισμὸς κι' ὁ πόλεμος στὰ 1941, στὴ βάση τῆς κωνοειδοῦς πυραμίδος τῆς κορυφῆς του, πού μεταφράστηκε ἀπὸ κάποιον Ριζᾶ, μαθαίνομε ὅτι τοῦτο ἐπεσκευάσθη τὸ 1836 μὲ δαπάνη τοῦ Σεῖτ Ταχῆρ Ἐφέντη. Αὐτὴ ἔγραφε μακροβιότητα, διότι μὲ τοὺς χτύπους του ὑπενθυμιζόταν στοὺς Μουσουλμάνους τὸ καθῆκον τους, ὅπως προσεύχονται πέντε φορές τὴν ἡμέρα στὸν Μωάμεθ. Ἀργότερα ἐπεσκευάσθη ἐπὶ Χασάν Ἐτέμ Καντήρ Ἐφέντη πρῶτου μεταπελευθερωτικοῦ Δημάρχου Λαρίσης καὶ συνεπληρώθη ἐπὶ Δημάρχου Γαλάτη καὶ ἐπὶ δημαρχίας Β. Ἀρσενίδου «τῆς μερικῆς συνδρομῆς τοῦ ἡμετέρου συμπολίτου Ἡλία Κολέσκα», ὅπως ἀναφέρει ὁ Ε. Φαρμακίδης καὶ «δούλεψε» ὡς τὸ σεισμὸ. Τὸ 1952, ὁ Δήμαρχος Καραθάνας τοῦ ξανάδωσε τὴν καρδιά του.

Ἐκτὸς τῶν πύλων τοῦ πού σαρώθηκαν: Βολιόπορτα, Φερσαλινόπορτα, Τουρναβόπορτα, Τρικαλινόπορτα, Ἀγιοπόρτα πού ὠδηγοῦσε στὴν Πόλη μβαινοβγαίνε ἢ ἐλευθερία, πού τελικὰ πηδῶντας τὴν αἵματοπότιστη τάφρο του

πῆρε τὸ Κάστρο καὶ τὸ ξανάκανε Ἑλληνικόν. Καὶ μιᾶς καὶ ἀναφερόμαστε στὴν τάφρο τοῦ ἃς δοῦμε τὶς φάσεις, πού γνώρισε κι' αὐτὴ:

Ἡ πρώτη γνωστὴ μας τάφρος, εἶναι νεώτερο συμπλήρωμα τῆς ὀχυρώσεως, ἀνοίχτηκε στὰ 1829 καὶ βάσει αὐτῆς διανοίχτηκε μεταγενέστερα ἡ περιφερειακὴ τάφρος, πού παλιότερα ἐπνιγε μὲ τὰ νερά τῆς τὰ ἄκρα τῆς Λαρίσης καὶ πού τώρα μετατρέπεται σὲ ἐθνικὴ λεωφόρος. Τὸ πρῶτο συστηματικὸ χαντάκι πούναι γνωστὸ ὡς «Κουλοῦρ Ντοῦ» τοῦ παλαιοῦ Ἀρναοῦτ Μαχαλά ἔγινε ἐπὶ Βελῆ Πασᾶ. Τότε ὁ μέγας ὄγκος τῶν τουρκικῶν δυνάμεων ἐφυγε κι' ὁ τουρκικὸς πληθυσμὸς, ἀπὸ φόβο μήπως οἱ Ῥωμοὶ πάρουν τὴν πόλη, ἔσκαψαν ἕνα βαθύτατο καὶ πλατὺ χαντάκι, στὴ μιὰ πλευρὰ τοῦ ὁποῖου βρῆκαν, ὅπως προαναφέραμε τὸν κορμὸ τοῦ λεονταριοῦ, πού σωζόταν φαίνεται χριστὸ στὸ τεῖχος, πού συνόρευε μὲ τὴν τάφρο μέχρι τὸ 1886.

Σχετικὸ μὲ τὴν τάφρο, διασώσαμε τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸ πούναι γραμμένο στὸ περιοδικὸ «Προμηθεύς», πού ἐκδιδόταν στὸ Βόλο, ἀπὸ τὸν Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτη, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλίας. Σ' αὐτὸ διαβάζουμε: «ἕνας Ἰωάννης Καμπυλάκης, ἀπὸ τοὺς πολλοὺς Πηλιορεῖτες, πού ἀγγαρεύτηκαν γιὰ τιμωρία ὡς στασιαστὲς τοῦ 1821 καὶ 1827 καὶ δούλευαν μαζί μὲ τοὺς Λαρισαίους ραγιάδες, γράφει ὅτι ὅταν πλησίαζε νὰ τελειώσῃ ἡ τάφρος τὴν πήδησε, ὕστερα ἀπὸ στοίχημα 15 γροσίων ὁ Κώστας Πιστόλας, ἀπὸ τὸ Βλαχολεῖβαδο (Λιβᾶδι-Ὀλύμπου). Οἱ Τούρκοι ὄμως πού εἶδαν τὸ γεγονὸς ἀνήσυχτοι γιὰ τὸ εὐκόλο πῆδημα τοῦ χαντακιοῦ καὶ μάλιστα ἀπὸ ραγιά Ῥωμιοὺ «κράτησαν τοὺς ἀγγαρευμένους ἐργάτες ἄλλες 40 μέρες περισσότερο καὶ τοὺς ἔβαλαν νὰ πλατύνουν τὴν τάφρο 2 πήχεις πιὸ πολύ. Τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀρχαίου τεῖχους εἶναι: α) ἀπὸ τὴ βορεινὴ πλευρὰ ὕψος 96 μέτρα ἀπ' τὸν κάμπο 26 καὶ τὸ βάθος του 20 μέτρα. Τὸ ὑψόμετρο τοῦ φρουρίου εἶναι 96 μ. ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας ἐνῶ τὸ χαμηλότερο τῆς πόλης εἶναι 96 μ. στὴν Ἀγία Μαρίνα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ Φρουρίου τῆς Λαρίσης, πού μένουν νὰ «φρουροῦν» τὴ δόξα του στὰ δυὸ μαρμάρινα λιοντάρια τοῦ Μουσείου τῆς Λαρίσης. Ὁ Λέων τῆς Κλασσικῆς ἐποχῆς εἶναι ἐπιτύμβιο, πού ἀντιπροσωπεύει τὴν παράδοση τῆς τοποθετήσεως μαρμαρίνων λεόντων, ἐπιτυμβίων, χαρακτηριστικὰ τῶν ὁποίων εἶναι τὰ Κενοτάφεια — Μνημεῖα τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων πού συμβολίζουν οἱ Λέοντες τῆς Χερωνείας, Ἀμφιπόλεως κλπ. Φυσικὸ εἶναι νὰ εικάσουμε ὅτι τὸ Λεοντᾶρι τῆς ἀρχαίας Λαρίσης εἶχε τοποθετηθῆ ἐπὶ τάφου πολεμιστοῦ καὶ ἀποτελεῖ ἐνσάρκωση κι' εὐγλωττὴν ἀπόδειξη ἀνδροπρεπείας. Μπορεῖ καὶ νὰ φύλαγε ὄμως τὶς πύλες τοῦ φρουρίου. Ἐκτὸς τῶν Ὁμηρῶ ἀκόμα, ἔχουμε τοὺς χάλκινους Κύνες ἢ ἐπίχρυσους, πού φρουροῦσαν τὴν εἴσοδο τῶν ἀνακτόρων. Πολὺ παλιότερα ἀκόμη, εἶναι γνωστοὶ οἱ φτερωτοὶ Λέοντες, πού ἦταν ἀνακτοροφύλακες. Πάντως ἀποτελοῦσαν βασιλικὸ ἔμβλημα σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Τὸ Λαρισινὸ ἀνήκει στὸν 3ον αἰῶνα π.Χ. τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων κι' ἡ στάση του εἶναι μεγαλόπρεπη, λιτὴ κι' ἀπέριττη. Κι' ἔτσι τὸ παραδεχόμαστε ὡς σύμβολο ἱστορίας, πού πρωτοκατοίκησε στὸ ἐνδοξο καὶ ἄκρως διατηρητέο Φρούριο τῆς Λαρίσης.

